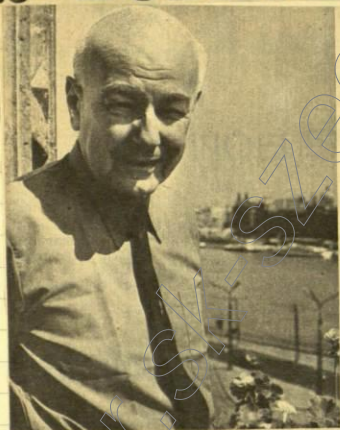

NÉGY ÉVTIZED UTÁN MAGYARUL

Balogh
Tamás

BUDAPESTEN

Balogh professzor Budapesten

(Jánosi Ferenc felv.)

Az ember, talán önkéntelenül is, mindig hasonlít. A budapesti születésű, hírneves oxfordi professzor vonásai Illyés Gyuláéival rokoníthatók. Napbarnított arca, élénk barna szeme, fejformája, a tarkón sűrűsödő — és másutt már ugyancsak megritkult —, ősz hajszálak, talán járása és tartása is nagy költőnkre emlékeztet. És még valami: az arányérzék, a fellépés biztonsága mögött ott rejlik pazar tudás-hatalom. Balogh Tamás professzor a közgazdaságtan egyik világhíres tudósa és művelője; a brit munkáspárti kormányban 1964-től 1968-ig a különleges gazdasági tanácsadó felelősségteljes tisztét látta el. Korábban csaknem másfél évtizedig a Munkáspárt gazdasági és pénzügyi albizottságának tagja. A professzor előad Új-Delhiben és New Yorkban, Minneapolisban és természetesen Oxfordban, szűkebb hazájában a Balliol College-ben. Hírneves ENSZ-szakértő, gazdasági tanácsadója Máltának, Indiának, Jamaikának — de az országok felsorolását hagyjuk inkább a lexikonokra. Az inflációról, a közgazdasági elméletekről, a fejlődő államokról írt műveinek jegyzéke hosszú sorokat tölt meg a nemzetközi „Ki kicsoda” róla szóló címszavában. „Szeretek írni” — mondja magáról, magyarul.

Anyanyelvén tartotta az előadást is a budapesti Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Duna-parti épületében. A padsorokba ezúttal tanszékvezető egyetemi tanárok is beültek, nemcsak a hallgatók. A professzor szabadkozik: négy évtizede nem használt magyarul seregnyi szakkifejezést, így hát elnézést kér az esetleges zökkenőkért. Felesleges a mentegetőzés. A mondatok logikus természetességgel követik egymást, a szavak hangsúlya is csak néha idegenes. A tőkés gazdaság elméleteiről beszél. Felidézi a kiemelkedő közgazdászok nézeteit, a többi között J. M. Keynest is, majd vitatkozik velük. A munkanélküliség és a gazdasági élet egyensúlyának összefüggéseit vizsgálja. A 68 éves világhírű tudós, felettébb rokonszenvesen, nem „szakbarbár”, nem csupán elméleti közgazdasági tételekből indul ki. A munkanélküliséget mélyen megalázkodó tartja, olyan gazdasági körülménynek, amely az egyik embert a másiknak alárendeli, kiszolgáltatja és megalázza. Nem elég pusztán közgazdaságilag okoskodni, mert a súlyosbódó gazdasági helyzet — a professzor véleménye szerint —, veszélyes politikai áramlatok melegágya. A potenciális diktátorok (az angol Powell-t, az amerikai Wallace-t említi) „belekapaszkodnak” az ár-bérspirálba, a növekvő inflációra ürügyként hivatkoznak, hogy híveket szerezzenek maguknak.

S mit javasol a professzor? A munkaerőt nem lehet, nem szabad közönséges árunak tekinteni, a munkanélküliséget mindenképpen fel kell számolni. Ez, ha úgy tetszik, öncél: az állami szervek és a szakszervezetek felelősségteljesen működjenek együtt, intézményesített reformokat valósítsanak meg, és az állam avatkozzék be jobban a tőkés termelési folyamatba. Az előadóteremben megtapsolják a professzort, az elismerés — érezhetően —, nem pusztán udvariaskodás, természetesen nem is azonosulás. Különböző közgazdasági iskolák érvei — ellentétes világnézeti és elméleti alapon —, szükségképpen nem lehetnek ugyanazok. De a professzor súlyos gondról szól, mélységes emberséggel, humanusan, mi-

(„Magyar Hírek” Bp. 1973)

vesen csiszolt gondolatokra építve fel érveinek tárházát.

Az előadást szűkebb körű beszélgetés követi dr. Szabó Kálmán egyetemi rektor fogadószobájában. El-eltérünk a közgazdaságtól. Az anyanyelv megőrzése? Szabad idejében Jókait és Mikszáthot olvas. Meg aztán van egy jó barátja, Káldor Miklós, az ugyancsak nagy hírű professzor. A kormányüléseken — amikor még a Munkáspárt adta a londoni Downing Street 10. lakóját — gyakran csak magyarul váltottak szót.

Visszatérünk a szabad időhöz. Bizony, nem sok van belőle: megint könyvet ír, tagja a brit parlamentnek, s éppen most fejezte be egy nagyobb törvénytervezet kidolgozását. Kicsit megszorogatják a brit partok közelében olaj után kutató monopóliumokat. Ezek a cégek a jövőben — kétharmaduk amerikai, egyharmaduk angol — két és fél milliárd fonttal több adót fizetnek, mint eddig. S a gyakorlati politika, a tudományos munka teendői közepe tette ott az egyetemi oktatás is, van tehát elég munka: „Ein lüstiger achtundsechziger” — mondja magáról, csaknem lefordíthatatlan osztrákos-monarchiás németességgel. Igen, felettébb tevékeny, 68 éves kora ellenére is, de jövőre talán nyugdíjba megy. Csodálatraméltoan aktív.

Mátyás Antalnak, az egyetem jelenlévő professzorának egyik könyvtári „felfedezése” a múltira tereli a szót. Poros könyv került elő a polcokról: „A német pénzomlás oknyomozó története” — ez a címe, írta Balogh Tamás. Ez volt doktori disszertációja 1928-ban... Nostalgia? Persze, hogy van az ifjúság iránt. Elment megnézni a Tükör utca 5-öt, azt a házat, ahol gyermekkorában élt, ahonnan naponta elindult a Trefort utcai középiskolába. Azután máris a nagy kérdés: az emigráció. Nem, de hogy akart elmenni — mondja —, ám feudális országban az, aki nem feudális, erre kényszerült. Lám, Stockholmtól Philadelphiáig szinte nincs olyan egyetem, amelyen ne volna magyarországi születésű egyetemi tanár. Ők sem akartak, tudtak maradni. Mert Bethlen István még „hagyján”, de Gömbös? — nem, őt már nem lehetett tolerálni.

*

Balogh Tamás professzor májusban csaknem két hetet töltött Magyarországon, a Tudományos Akadémia, a Magyar Közgazdasági Társaság és a Kulturális Kapcsolatok Intézetének meghívására. Utoljára 1948-ban járt Budapesten. Azóta nagyot változott a főváros, milyenek találja?

— Szépnek — mondja tömören. Várom szinte, hogy hozzátegye: „Legszerényebb nézetem szerint”. Előadásán a vitás kérdésekkel, az elméleti közgazdaság bonyolult tételeivel foglalkozva, többször is így vezette be mondandóját. De most nem mond többet. „Szépnek”.

Martin József